

ДЕМОГРАФІЯ, ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

УДК 331.5:316.3(477)(045)
JEL Classification: J21, J23, J6

DOI: 10.37332/2309-1533.2023.2.13

Цимбалюк І.О.,
*д-р екон. наук, професор,
професор кафедри менеджменту та адміністрування,*
Павліха Н.В.,
*д-р екон. наук, професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,*
Цимбалюк С.М.,
*канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту,
Волинський інститут ім. В. Липинського ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ДИНАМІКА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: АНАЛІЗ МІГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ПОКАЗНИКІВ БЕЗРОБІТТЯ

Tymbaliuk I.O.,
*dr.sc.(econ.), professor,
professor at the department of management and administration,*
Pavlikha N.V.,
*dr.sc.(econ.), professor, professor at the department
of international economic relations and project management,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk,*
Tymbaliuk S.M.,
*PhD in Economics, associate professor at the
department of finance, banking and insurance,
Volyn Institute named after V. Lipinsky, Private Joint-Stock
Company "Higher Educational Institution "MAUP", Lutsk*

LABOUR MARKET DYNAMICS IN UKRAINE DURING WAR: ANALYSIS OF MIGRATION TRENDS AND UNEMPLOYMENT INDICATORS

Постановка проблеми. Успішне функціонування економіки будь-якої держави неможливе без якісної та конкурентоспроможної робочої сили. Ринок праці є одним із ключових елементів ринкової системи. Він представляє собою складну та динамічну систему взаємодії між працівниками й роботодавцями, де здійснюється постійний обмін трудовими ресурсами.

Війна в Україні суттєво вплинула на функціонування ринку праці, призвела до значного зростання безробіття, збільшення рівня міграції, скорочення чисельності трудового потенціалу особливо в регіонах, що найбільше постраждали від конфлікту. Наслідки цього відчували тисячі людей, які втратили свої робочі місця через руйнування підприємств і загострення економічної ситуації.

Саме тому актуальним є розгляд впливу війни на український ринок праці, визначення основних тенденцій та викликів, з якими стикаються працівники та роботодавці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова література останніх років відображає значний інтерес до дослідження ринку праці в Україні, особливо у контексті воєнного періоду.

Дослідники акцентують увагу на різних аспектах цієї проблематики та наслідках, до яких вона призводить.

Зокрема, Азьмук Н. [1] аналізує вектори трансформації національного ринку праці, визначаючи зміни його характеристик у воєнний період та виділяючи основні дисбаланси.

Дослідження Дзеніса О., Луценко Ю., Тарасюка А., Шарко Н. [2; 3] спрямовані на процес міграції робочої сили на міжнародному рівні. Вони аналізують стимули для трудової міграції, розглядають позитивні та негативні ефекти цього процесу для економіки України, а також досліджують вплив пандемії COVID-19 на міграційні процеси.

У своїх працях Серьогіна Н. [4] фокусується на впливі військових дій на продуктивну зайнятість в Україні, підкреслюючи, що ці конфлікти призводять до погіршення якості робочої сили, обмежують добробут й мотивацію населення, зменшують бюджетні надходження.

Авторський колектив під керівництвом В. Потапенка [5] досліджує імовірність повернення мігрантів і трудової імміграції під час відновлення після воєнних дій, зосереджуючись на їхньому впливі на соціально-економічну ситуацію в Україні.

Необхідно відзначити, що, незважаючи на важливий внесок вказаних науковців, дослідження ринку праці в умовах воєнного періоду потребує подальшого удосконалення та детального аналізу для розробки ефективних стратегій вирішення цих проблем.

Постановка завдання. Метою статті є визначення впливу воєнного періоду на ринок праці України, аналіз основних трансформацій та дисбалансів, які виникають у зв'язку зі зміною соціально-економічного контексту, а також виявлення можливих шляхів подолання негативних наслідків та підтримки стійкості ринку праці в умовах воєнного конфлікту. Для досягнення мети було поставлено наступні завдання: визначення впливу воєнного періоду на динаміку та структуру зайнятості в Україні; аналіз статистичних даних і результатів наукових досліджень щодо динаміки чисельності населення України; оцінка рівня безробіття в країні; аналіз впливу зростання міграційних процесів на розподіл робочої сили; визначення можливих шляхів зниження рівня безробіття та стабілізації ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні важко переоцінити вплив воєнного конфлікту на різні сфери життя України. Один із основних аспектів цього впливу – значне скорочення чисельності населення, що становить основу робочої сили країни. Істотні зміни в демографічних показниках мають вплив на ринок праці, створюючи серйозні виклики та обмеження для його функціонування.

Порівнюючи дані з різних джерел, стає очевидним, що всі вони свідчать про критичне зменшення чисельності населення в Україні та суттєве зниження трудового потенціалу. Це реальність, з якою доводиться зіткнутися країні у воєнний період, і вона відзначається на всіх рівнях суспільства.

На початок 2023 року за даними Фонду народонаселення ООН, населення України становило 36,7 мільйонів людей. Проте, за оцінками Українського інституту майбутнього, кількість постійного населення України станом на квітень місяця 2023 року зменшилася до 29 мільйонів осіб. З них лише третина працюючих, а навіть серед цієї групи зайнятих значна частина спільно надає підтримку іншим категоріям населення: пенсіонерам, дітям, учням, безробітним, працівникам бюджетної сфери та іншим. При такій динаміці стає очевидним, що ринку праці України властиві значні обмеження, що вимагає інноваційних підходів до забезпечення стійкості й розвитку ринку праці.

Статистичні дані щодо чисельності населення України свідчать про доволі швидкі темпи скорочення трудового потенціалу країни. Як показують наведені дані станом на 2023 р., трудовий потенціал України формує близько 29–34 млн осіб (табл. 1).

Таблиця 1

Статистика населення України за різними джерелами (2022–2023 рр.)

Джерело	Рік	Кількість населення в Україні
Державна служба статистики України	2022	41,0 млн осіб
Український інститут майбутнього	2023	29 млн осіб
Фонд народонаселення ООН	2023	36,7 млн осіб
Агентство ООН у справах біженців	2023	6,2 млн біженців

Джерело: побудовано за даними [6-10]

Кількість активних працездатних громадян значно скоротилась. За даними Конфедерації роботодавців України [11], в довоєнний період загальна кількість працездатних громадян у країні складала 17,4 мільйони. Серед них 8,3 мільйони становили жінки, а 9,1 мільйони – чоловіки, які знаходилися в працездатному віці. Проте, із початком війни ситуація змінилась. Особливо важливим фактором стала мобілізація 1 мільйона громадян на захист України.

Актуальна картина свідчить, що вже на початок 2023 року поза межами України знаходилися близько 4,6 мільйонів українців, з яких найбільшу частку склали жінки працездатного віку, а їх

кількість склала 3,2 мільйони. Понад три мільйони осіб проживали на тимчасово окупованих територіях, і з цієї групи близько 1,3 мільйони осіб працездатного віку.

З початком активної фази вторгнення, Україна зіштовхнулася із значними втратами робочої сили, загальна кількість якої склала 5,5 мільйонів людей. Ця цифра сягає понад 30 % від загального обсягу робочої сили країни [11].

Прогнози свідчать про можливість того, що протягом наступних кількох років кількість осіб на пенсії може виявитися більшою, ніж кількість працюючих. Зниження коефіцієнта фертильності та зростання пенсіонерів створюють виклик для майбутнього ринку праці. Коефіцієнт фертильності – це статистичний показник, що вказує на середню кількість дітей, яку народжує одна жінка протягом свого життя. Ця демографічна диспропорція загрожує стабільності економіки та соціальному розвитку країни як під час війни, так і у повоєнний період.

У ситуації воєнного стану проблема безробіття на українському ринку праці має особливо загострений характер. Посилення ризиків та обмежень для бізнесу призводить до зростання рівня безробіття та має негативні наслідки для соціального становища громадян та економіки загалом.

Безробіття, за економічним змістом, є станом, коли частина працездатного населення не має змоги знайти оплачувану роботу, незважаючи на свою готовність та здатність до праці. Це ситуація на ринку праці, за якої реальний попит на робочу силу є меншим від кількості осіб, які шукають роботу, створюючи розрив між попитом і пропозицією праці.

Як складна економічна та соціальна проблема, безробіття впливає на рівень споживчого попиту, національний дохід, грошову політику, а також створює труднощі для окремих осіб і суспільства загалом. Один із ключових аспектів безробіття – це втрата виробничого потенціалу, який може призвести до зменшення загальної продуктивності економіки та погіршення її конкурентоспроможності.

Водночас, звести безробіття до нуля неможливо, адже в межах «природного» рівня воно завжди буде присутнє. Безробіття в певному розумінні є необхідним фактором розвитку виробництва та визначає швидкість і рівень економічного зростання країни. Однак, постійне зростання безробіття має негативний вплив як на економіку, так і на соціальний стан країни. Воно призводить до зменшення споживчої здатності населення, зменшення доходів бюджету через зниження податкових платежів, а також створює соціальну напругу та збільшує витрати на підтримку безробітних.

Рівень безробіття слугує індикатором стану ринку праці та динаміки змін в економіці. Він відображає співвідношення між пропозицією робочої сили та попитом на неї.

Оцінити об'єктивний рівень безробіття на сучасному етапі в Україні є досить складним завданням, адже відсутні точні дані про всіх громадян, які проживають у країні. Для аналізу зайнятості та безробіття населення використовуються дані, зібрані органами державної статистики, які базуються на результатах опитувань про працю. Проте, після подій 24 лютого Державна служба статистики України перестала надавати таку інформацію, зробивши її недоступною для публічного огляду.

Таким чином, останніми доступними даними є показники за 2021 рік. Згідно з методологією Міжнародної організації праці, кількість безробітних в 2021 році становила 1,7 мільйонів осіб, з них 842 тисячі жінок та 870 тисяч чоловіків (табл. 2). За цими показниками рівень безробіття серед працездатного населення становив 10,3 %. Зокрема, рівень безробіття серед жінок становив 10,2 %, а серед чоловіків – 9,6 % [7].

Таблиця 2

Динаміка зайнятості та безробіття в Україні за роками (2000-2021), тис. осіб

Роки	Всього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття	Зареєстрованих безробітних
1	2	3	4	5	6	7
2000	48923,2	21150,7	18520,7	2630	12,40 %	1178,7
2001	48457,1	20893,6	18453,3	2440,3	11,70 %	1063,2
2002	48003,5	20669,5	18540,9	2128,6	10,30 %	1028,1
2003	47622,4	20618,1	18624,1	1994	9,70 %	1024,2
2004	47280,8	20582,5	18694,3	1888,2	9,20 %	975,5
2005	46929,5	20481,7	18886,5	1595,2	7,80 %	891,9
2006	46646	20545,9	19032,2	1513,7	7,40 %	784,5
2007	46372,7	20606,2	19189,5	1416,7	6,90 %	673,1
2008	46143,7	20675,7	19251,7	1424	6,90 %	596
2009	45962,9	20321,6	18365	1956,6	9,60 %	693,1

продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
2010	45778,5	20220,7	18436,5	1784,2	8,80 %	452,1
2011	45633,6	20247,9	18516,2	1731,7	8,60 %	505,3
2012	45553	20393,5	18736,9	1656,6	8,10 %	467,7
2013	45426,2	20478,2	18901,8	1576,4	7,70 %	487,6
2014	42928,9	19035,2	17188,1	1847,1	9,70 %	458,6
2015	42760,5	17396,0	15742	1654	9,50 %	461,1
2016	42584,5	17303,6	15626,1	1677,5	9,70 %	407,2
2017	42386,4	17193,2	15495,9	1697,3	9,90 %	352,5
2018	42153,2	17296,2	15718,6	1577,6	9,10 %	341,7
2019	41902,4	17381,8	15894,9	1486,9	8,60 %	338,2
2020	41588,4	16917,8	15244,5	1673,3	9,90 %	459,2
2021	41167,3	16666,8	14957,3	1709,5	10,30 %	295,0

Джерело: побудовано за даними [12]

Аналізуючи стан справ на внутрішньому ринку праці після початку воєнних подій, помітно, що майже третина населення втратила свої робочі місця. Серед внутрішньо переміщених осіб ця цифра навіть перевищила позначку 60 %. Такий негативний вплив воєнного конфлікту на ринок праці глибоко вплинув на економічну динаміку та добробут громадян.

На початку 2022 року, згідно з оцінками Національного банку України, рівень безробіття досяг критичного показника – 25,8 %. Швидке збільшення ризику безробіття (на 9 відсоткових пунктів у травні 2022 порівняно з груднем 2021 року) спостерігалось в усіх регіонах України, що було безпосередньо пов'язано з повномасштабною агресією росії.

Водночас, у другому півріччі 2022 року відбулася позитивна динаміка на ринку праці, що призвело до зниження рівня безробіття до 21,1 %. Визволення окупованих територій суттєво зменшило ризик безробіття. Важливими факторами впливу також стали наявність вищої освіти та проживання у великих містах [13; 14].

Упродовж 2022 року понад мільйон осіб скористалися послугами Державної служби зайнятості, із них 867,6 тисяч осіб були зареєстрованими безробітними. Ця цифра виявилася на 27 % або 323,4 тисячі осіб менше порівняно з попереднім роком. Також 788,7 тисяч осіб отримували допомогу, що становить зменшення на 27 % або 291,1 тисячу осіб [15]. Порівняно з непереміщеним населенням, менше половини внутрішньо переміщених осіб (40 %) повідомили, що знаходяться на роботі, з них 4 % – самозайняті. На порівняння, непереміщене населення має вищий рівень зайнятості – 50 %.

За повідомленнями Національного банку України [14], в період з 2023 до 2025 року передбачається відновлення ринку праці на тлі зростання економіки. Прогнозовано, що рівень безробіття буде знижуватися: у 2023 році – до 18,3 %, у 2024 році – до 14,7 %, а в 2025 році – до 14,7 % (рис. 1).

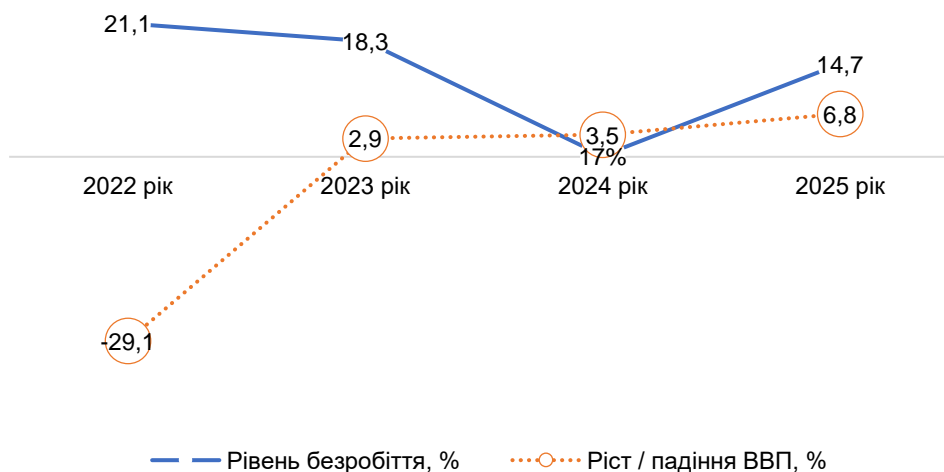

Рис. 2. Прогнозована динаміка рівня безробіття та відновлення економіки України
Джерело: побудовано за даними Національного банку України [13; 14]

Незважаючи на активне поживлення економіки у другій половині 2022 року, ситуація на ринку праці залишається напруженою. Опитування підтверджують, що багато підприємств поки не готові до збільшення робочих місць. Навіть незважаючи на зусилля бізнесу зберегти кваліфікованих співробітників, підвищення заробітних плат поки що залишається питанням, відкладеним на майбутнє.

Умови воєнного конфлікту ускладнюють реабілітацію ринку праці, особливо в прифронтових областях. Там знайти роботу стає значно важче, порівняно з центральними та західними регіонами країни. Брак робочих місць у відповідних галузях змушує багатьох здійснювати примусові зміни сфери занять, не відповідні їхнім кваліфікаціям та спеціальностям.

Станом на 1 січня 2023 року статус безробітного мали 186,5 тисяч осіб, що свідчить про зниження на 37 % порівняно з попереднім роком. Важливо відзначити, що це зменшення переважно пов'язане з інтенсивною міграцією та скороченням чисельності працездатного населення в Україні [16].

Отже, війна з росією суттєво вплинула на ринок праці України, призвівши до зростання безробіття, змін у структурі населення та економічної активності. Зменшення робочої сили, втрата робочих місць та нерегульована міграція стають факторами, що ускладнюють ситуацію на ринку праці та мають довгострокові наслідки.

Дослідження показали різке коливання рівня безробіття під час воєнного періоду. Початкове збільшення рівня безробіття в перші місяці військових дій спричинене загальною невпевненістю та економічними зрушеннями. Однак пізніше спостерігається певна динаміка до поліпшення, що може бути пов'язана з розблокуванням певних галузей економіки та зменшенням напруженості на деяких територіях.

Складна ситуація на ринку праці загострена впливом війни в країні створює необхідність розвитку ефективних стратегій для забезпечення стійкості ринку праці та соціально-економічного розвитку країни. Погоджуючись із думкою науковців Інституту демографії та соціальних досліджень, зауважимо, що сценарії майбутнього населення України можуть варіюватись в залежності від розвитку подій та прийнятих політичних рішень, проте відновлення стабільності на ринку праці є одним з найважливіших завдань для держави.

На тлі воєнного стану безробіття на українському ринку праці перетворюється на глибоку соціально-економічну проблему. Низька продуктивність зайнятості та несприятливі умови праці для тих, хто працює на найманій основі провокує збільшення числа безробітних осіб та порушення структурної рівноваги в зайнятості, призводить до спаду виробництва, неконтрольованого відтоку робочої сили за кордон та погіршення якості життя населення. Такі зміни на ринку праці потребують комплексних стратегій для відновлення робочих місць і забезпечення економічної стійкості. Підтримка бізнесу, створення нових робочих місць, реабілітація економіки в прифронтових областях – це лише деякі з можливих заходів, що можуть сприяти покращенню ситуації на ринку праці.

Передусім, варто розробити та впровадити регіональні стратегії розвитку, які враховуватимуть особливості та потенціал різних регіонів України, забезпечуючи оптимальний розподіл інвестицій та уваги до різних секторів [19]. Підтримка малих та середніх підприємств стане однією з ключових передумов для створення нових робочих місць і розвитку підприємницького середовища [20]. Одночасно, розвиток освіти та навчання, спрямованих на підвищення кваліфікації та перекваліфікацію, допоможе підвищити конкурентоспроможність на ринку праці [21].

Для відновлення ринку праці України в умовах воєнного та повоєнного періодів, ключовими принципами повинні бути просторовий розвиток та інклюзивне зростання [19; 20]. Врахування таких факторів, як нестача кадрів, необхідність перепрофілювання, збільшення представництва осіб з вразливих категорій, зокрема ветеранів та людей з інвалідністю вже не можуть бути ігноровані ні роботодавцями при найманні працівників, ні державою при формуванні політики зайнятості під час воєнного та післявоєнного періодів.

Розвиток інклюзивного ринку праці в Україні потребує ретельного планування та прийняття заходів, які враховують специфічні виклики, пов'язані зі впливом воєнного конфлікту на суспільство та економіку. Доцільним при цьому є використання позитивного зарубіжного досвіду та його адаптація до конкретних потреб і умов країни [22; 23]. Особливу увагу варто приділити включенню в активні програми зайнятості ветеранів і членів їх сімей, внутрішньо переміщених осіб й осіб із інвалідністю.

Зокрема вартим уваги є приклад Польщі, де функціонують поліцейські школи, що надають можливість отримати професійну освіту протягом одного або двох років. Польський досвід показує, що доросле населення готове активно перепрофілюватися і отримувати нові навички, що важливо для інклюзивного ринку праці [24].

Прикладом успішної інвестиції в освіту ветеранів є досвід США з програмою G.I. Bill, яка надавала цільову оплату навчання для ветеранів. Ця програма сприяла зниженню безробіття серед ветеранів і допомогла підвищити їх професійний рівень. У 2023 році було асигновано \$303 мільярди на підтримку Департаменту ветеранів США, який відповідає за реінтеграцію військових до

цивільного життя. Це другий за розміром фінансової підтримки департамент у системі управління оборони США, після Міністерства оборони, яке має найбільший бюджет [25].

Важливою проблемою на ринку праці України лишається пасивна позиція внутрішньо переміщених осіб у пошуку роботи. Для її вирішення важливо розвивати державну політику зайнятості на рівні регіонів і громад. У цьому контексті, пошукачам роботи слід бути готовими до навчання і перепрофілювання, а також приділити увагу володінню іноземними мовами та цифровими технологіями, оскільки ці навички стають все більш важливими для потенційних працівників.

Задля подолання негативних наслідків воєнного конфлікту та підтримки стійкості ринку праці в Україні в контексті формування інклюзивного ринку праці першочерговими є наступні заходи:

1. Професійна адаптація та навчання: Розробити та впровадити програми професійної адаптації для осіб, які втратили робочі місця внаслідок воєнного конфлікту. Забезпечити їм можливість отримати нові навички та перекваліфікуватися для вступу на ринок праці.

2. Підтримка підприємництва: Сприяти розвитку малих та середніх підприємств, зокрема через надання фінансової підтримки, консультації та доступ до ринків. Заохочувати ветеранів та інші вразливі групи до підприємницької діяльності.

3. Інклюзивна політика зайнятості: Розробити та впровадити політику зайнятості, спрямовану на включення вразливих груп, таких як ветерани та люди з інвалідністю, в ринок праці. Забезпечити їм доступ до робочих місць та можливостей професійного розвитку.

4. Соціальна підтримка: Забезпечити соціальну підтримку для тих, хто втратив роботу або постраждав внаслідок війни. Це включає в себе житлову підтримку, медичне обслуговування та психологічну допомогу.

5. Регіональний розвиток: Залучати інвестиції та спрямовувати розвиток в регіони, що найбільше постраждали від війни. Це може сприяти створенню нових можливостей для зайнятості та розвитку бізнесу на місцевому рівні.

6. Партнерства та співпраця: Залучати урядові органи, громадські організації та приватний сектор до спільних ініціатив з метою формування інклюзивного ринку праці.

Важливим завданням також є інвестування в інфраструктурні проєкти, що сприятиме збільшенню робочих місць у будівельній та пов'язаних галузях. Розвиток інноваційних секторів, забезпечення соціального захисту для вразливих груп населення, підтримка підприємництва та впровадження податкових стимулів – усе це разом сприятиме комплексному підходу до відновлення ринку праці.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження впливу воєнного періоду на ринок праці України свідчить про значне зміщення динаміки та структури зайнятості в умовах конфлікту. Основними висновками є:

1. *Зменшення чисельності населення:* результати дослідження підтверджують, що чисельність населення України зменшилася внаслідок воєнного конфлікту. Це призвело до скорочення робочої сили та впливу на загальний трудовий потенціал країни.

2. *Зростання рівня безробіття:* воєнний період суттєво вплинув на рівень безробіття. Спостерігалось зростання цього показника під впливом воєнних подій та економічних наслідків конфлікту. Проте відбувалося певне зниження рівня безробіття завдяки спеціальним реабілітаційним заходам.

3. *Міграційні процеси:* зростання міграційних процесів під час воєнного конфлікту впливає на розподіл робочої сили та може призвести до додаткових викликів на ринку праці.

4. *Реабілітація ринку праці:* реабілітація ринку праці в умовах воєнного періоду є важким завданням. Велика кількість людей змушена шукати нові робочі місця, що може призвести до викликів у підготовці та перекваліфікації кадрів.

5. *Перспективи покращення:* зниження рівня безробіття та стабілізація ринку праці в умовах воєнного конфлікту потребує комплексного підходу. Підтримка бізнесу, підвищення продуктивності праці та забезпечення соціально-економічної стабільності можуть сприяти подоланню проблеми безробіття та покращенню ринку праці.

Дослідження впливу воєнного періоду на ринок праці України виявило складну динаміку зайнятості та безробіття. Отже, ефективне реагування на виклики воєнного конфлікту вимагає відповідальних рішень та спільних зусиль для покращення ситуації на ринку праці та забезпечення стійкої соціально-економічної динаміки в країні.

Література

1. Азьмук Н. А. Трансформація ринку праці в умовах війни: виклики та стратегії відтворення робочої сили. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1(42). С. 171-179.

2. Дзеніс О., Шарко Н. Міжнародна міграція робочої сили в сучасних умовах та її вплив на міграційну політику держави. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-37-20.
3. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2022. № 1(24). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvrom.pdf>. (дата звернення: 18.05.2023).
4. Сergyoga N. O. Вплив військових дій на продуктивну зайнятість. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 6. Том 33(72) С. 36-40.
5. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні: аналітичний доповідь / В. Потапенко, А. Головка, О. Валевський та ін.; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с. DOI: 10.53679/NISS-analytrep.2023.01.
6. Український інститут майбутнього. URL: <https://t.me/uifuture/1495> (дата звернення: 08.06.2023).
7. Державна служба статистики України : офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2023).
8. УВКБ ООН. Портал оперативних даних. Ситуація з біженцями в Україні. URL: <http://surl.li/kochz> (дата звернення: 10.06.2023).
9. Богданюк О. Від 28 млн до 34 млн – Інститут демографії назвав чисельність населення в Україні. Чому така різниця. *Суспільне. Новини*. 2023. URL: <https://suspihne.media/437526-vid-28-mln-do-34-mln-institut-demografii-nazvav-ciselnist-naselenna-v-ukraini-comu-taka-riznica/> (дата звернення: 20.05.2023).
10. Фонд народонаселення ООН. Інформаційна панель населення світу. Україна. 2023. URL: <https://www.unfpa.org/data/world-population/ua> (дата звернення: 20.05.2023).
11. Мірошниченко О. Як Україні компенсувати втрату 30% трудового потенціалу. *Конфедерація роботодавців України*. 2023. URL: <https://employers.org.ua/news/id2487> (дата звернення: 20.05.2023).
12. Кількість зареєстрованих безробітних. *Мінфін*. 2023. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2022/> (дата звернення: 20.05.2023).
13. Рівень безробіття в Україні торік становив 21,1% – Нацбанк. *Укрінформ*. 11.05.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3707740-riven-bezrobitta-v-ukraini-torik-stanoviv-211-nacbank.html> (дата звернення: 20.05.2023).
14. НБУ. Коментар Національного банку щодо зміни реального ВВП у 2022 році. 14 квітня 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2022-rotsi>. (дата звернення: 20.05.2023).
15. НБУ. Просто про економіку (на основі матеріалів Інфляційного звіту за квітень 2023 року). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiynogo-zvitu-za-kviten-2023-roku> (дата звернення: 20.05.2023).
16. Державна служба зайнятості. URL: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/05_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2023.pdf (дата звернення: 20.05.2023).
17. Економіка добробуту: регулювання доходів населення та розвиток ринку праці : монографія / Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Уніга О. В., Коцан Л. М., Савчук А. Ю. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 212 с.
18. Цимбалюк І. О., Уніга О. В. Підвищення ефективності розвитку ринку праці прикордонного регіону. *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 28 квітня 2018 р.). Кривий Ріг : Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського, 2018. С. 435-437.
19. Павліха Н. В. Принципи просторового менеджменту сталого розвитку. *Економіка України*. 2006. № 1. С. 40-45.
20. Цимбалюк І. О. Концептуальні засади інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5-6. С. 125-133.
21. Павліха Н., Цимбалюк І., Уніга О. Розвиток та регулювання ринку праці прикордонного регіону : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 223 с.
22. Цимбалюк І. О. Розвиток регіональних ринків праці України в умовах євроінтеграційних перспектив. *Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.). Луцьк : Вежа-Друк, 2018. С. 216-219.
23. Pavliukha N., Tsybaliuk I., Uniga O. Labour market development features in the European Union. *The economy of Bulgaria and the European Union in the global word. Management, marketing and entrepreneurship, corporate control and business development in Bulgaria and in the EU* : Collective Monographs of Scientific Articles. Sofia, 2018. P. 127-138.
24. Кузьо Н. Якоюсь (не) буде: як впливає війна та її наслідки на український ринок праці. *Grow how*. 2023. URL: <https://www.growhow.in.ua/yakos-ne-bude-iak-vplyvaie-viyna-ta-ii-naslidky-na-ukrainskyu-rynok-pratsi/> (дата звернення: 23.05.2023).

25. Калмикова Н. Як у США дбають про своїх ветеранів і чого може навчитися Україна. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/21/699365/> (дата звернення: 23.05.2023).

References

1. Azmuk, N.A. (2022), "Transformation of the labor market in times of war: challenges and strategies for workforce reproduction", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1(42), pp. 171-179.
2. Zenis, O. and Sharko, N. (2022), "International labor migration in modern conditions and its impact on state migration policy", *Economy and Society*, no.37, DOI: 10.32782/2524-0072/2022-37-20
3. Lutsenko, Yu.V. and Tarasiuk, A.V. (2022), "Preventing illegal migration: in search of an optimal model", *Chasopys Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriya "Pravo"*, no. 1(24), available at: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf> (access date May 18, 2023).
4. Serhiogina, N.O. (2022), "Impact of military actions on productive employment", *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Tavriia National University. Series: Public Administration and Administration*, vol. 33 (72), no. 6, pp. 36-40.
5. Potapenko, V., Holovka, A. and Valevskiy, O. (2023), Impact of migration on socio-economic situation in Ukraine: analytical report, Kyiv, NISS, 33 p. DOI: 10.53679/NISS-analytrep.2023.01.
6. Ukrainian Institute of the Future, available at: <https://t.me/uifuture/1495> (access date June 08, 2023).
7. State Statistics Service of Ukraine. Statistical information. Official website, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date May 20, 2023).
8. UNHCR (2023), Situation with refugees in Ukraine, *Operational Data Portal*, available at: <http://surl.li/kochz> (access date June 10, 2023).
9. Bohdanok, O. (2023), "From 28 million to 34 million – Demographic Institute provided the population figures in Ukraine. Why such a difference", *Suspilne. News*, available at: <https://suspilne.media/437526-vid-28-mln-do-34-mln-institut-demografii-nazvav-ciselnist-naselenna-v-ukraini-comu-taka-riznica/> (access date May 20, 2023).
10. UNFPA (2023), "Ukraine", *World Population Information Panel*. available at: <https://www.unfpa.org/data/world-population/UA> (access date May 20, 2023).
11. Miroshnychenko, O. (2023), "How Ukraine can compensate for the loss of 30% of its labor potential", *Confederation of Employers of Ukraine*, available at: <https://employers.org.ua/news/id2487> (access date May 20, 2023).
12. Ministry of Finance (2023), "Number of registered unemployed", available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2022/> (access date May 20, 2023).
13. "Level of unemployment in Ukraine last year was 21.1% – NBU", *Ukrinform*, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3707740-riven-bezrobitta-v-ukraini-torik-stanoviv-211-nacbank.html> (access date May 20, 2023).
14. NBU (2023), "National Bank commentary on the change in real GDP in 2022", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2022-rotsi> (access date May 20, 2023).
15. NBU (2023), "Simply about the economy (based on the materials of the Inflation Report for April)", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiy-nogo-zvitu-za-kviten-2023-roku>. (access date May 20, 2023).
16. State Employment Service, available at: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infocfiles/05_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2023.pdf (access date May 20, 2023).
17. Pavlikha, N.V., Tsymbaliuk, I.O., Uniga, O.V., Kotsan, L.M. and Savchuk, A.Yu. (2022), *Ekonomika dobrobutu: rehulivannia dokhodiv naseleння ta rozvytok rynku pratsi* [Welfare economics: regulation of population incomes and labor market development], monograph, Veza-Druk, Lutsk, Ukraine, 250 p.
18. Tsymbaliuk, I.O. and Uniga, O.V. (2018), "Enhancing the efficiency of the labour market development in the border region", *Stratehii ta innovatsii: aktualni upravliniski praktyky : materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Strategies and Innovations: Current Management Practices], materials of the III International Scientific-Practical Conference (Kryvyi Rih, April 28, 2018), Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovskiy, Kryvyi Rih, Ukraine, pp. 435-437.
19. Pavlikha, N.V. (2006), "Principles of spatial management of sustainable development", *Economy of Ukraine*, no. 1, pp. 40-45.
20. Tsymbaliuk, I. O. (2019), "Conceptual foundations of inclusive development of the region in conditions of financial decentralization", *Innovative Economy*, no. 5-6, pp. 125-133.
21. Pavlikha, N., Tsymbaliuk, I. and Uniga, O. (2018), [Development and regulation of the labor market of the border region], monograph, Veza-Druk, Lutsk, Ukraine, 223 p.

22. Tsymbaliuk, I.O. (2018), "Development of regional labor markets of Ukraine in the context of European integration prospects", *Suchasni trendy mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn & Upravlinnia proektamy Yevropeiskoho Soiuzu : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Modern Trends in International Economic Relations and Project Management of the European Union] : materials of the International Scientific-Practical Conference (Lutsk, September 20-22, 2018), Veza-Druk, Lutsk, Ukraine, pp. 216-219.

23. Pavlikha, N., Tsymbaliuk, I. and Uniga, O. (2018), "Labour market development features in the European Union", *The economy of Bulgaria and the European Union in the global word. Management, marketing and entrepreneurship, corporate control and business development in Bulgaria and in the EU*. Collective Monographs of Scientific Articles. Sofia, pp. 127-138.

24. Kuzo, N. (2023), "How (Not) It Will Be: How War and Its Consequences Affect the Ukrainian Labor Market", *Grow How*, available at: <https://www.growhow.in.ua/yakos-ne-bude-iak-vplyvaie-viyna-ta-ii-naslidky-na-ukrainskyy-rynok-pratsi/> (access date May 23, 2023).

25. Kalmykova, N. (2023), "How the U.S. Cares for Its Veterans and What Ukraine Can Learn", *Ekonomichna Pravda*, available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/21/699365/> (access date May 23, 2023).